

F-site: geschiedenisles over vrouwen

Vrouwen maken de helft van de wereldbevolking uit en dat is altijd zo geweest. Toch leren leerlingen weinig over deze helft. Het wordt tijd om dit te veranderen.

Agnes Cremers is historica en mede-eigenaar van Van Gisteren, een bureau voor publiekshistorische projecten. Van Gisteren ontwikkelt momenteel F-site, een educatieplatform over vrouwen in de geschiedenis.

Drie jaar geleden kwam ik met mijn collega's op het idee om het educatieplatform F-site te ontwikkelen, met gratis en toegankelijk lesmateriaal over vrouwen in de geschiedenis. Een website vol bronnen, opdrachten en beeldmateriaal toegespitst op de tien tijdvakken uit het geschiedenisonderwijs. Van Hatsjepsot tot Boudicca, van Kenau tot Kartini. Met als doel docenten zo toegankelijk mogelijk lesmateriaal aan te bieden. In mijn zoektocht naar fondsen en samenwerkingspartners om het project te realiseren waren de reacties soms voorspelbaar. Kon ik zelf überhaupt wel vijf vrouwen uit de geschiedenis noemen? En waarom eigenlijk educatiemateriaal over vrouwen, waarom bijvoorbeeld niet over slavernij? Maar inmiddels hebben we de financiering voor de ontwikkeling van het eerste lesmateriaal en de website rond. Het educatieplatform F-site wordt in oktober gelanceerd.

Vermoeiend

De inspiratie voor dit project kwam tijdens de lerarenopleiding geschiedenis. Toen verzochtte een van mijn docenten tijdens college: 'Vrouwengeschiedenis, ook zoiets vermoeiends.' Eenmaal werkzaam in het VO, ving ik op dat collega-geschiedenisdocenten de eerste en tweede feministische golf niet altijd met leerlingen bespraken, omdat ze genoeg hadden van die vrouwenemancipatie. Natuurlijk staan daar genoeg docenten tegenover die het onderwerp als vanzelfsprekend behandelen. Maar het geeft aan dat vrouwen en

vrouwenthema's in het geschiedenisonderwijs onderhevig zijn aan willekeur.

Vrouwen zijn in de geschiedemethodes vaak onzichtbaar. Als zij al voorkomen, worden ze nogal eens als slachtoffer neergezet of zijn ze niet autonoom maar de 'vrouw van' of 'dochter van'.¹ En al te vaak gaat het meer om hun reputatie dan om hun staat van dienst. Cleopatra ging een politiek-strategische relatie aan met de heersers van Rome, maar staat in de boeken nog halfnaakt met Julius Caesar te kroelen. Jeanne d'Arc staat zonder context vernoemd als Maagd van Orleans; de nadruk ligt op haar visioenen, terwijl het feit dat ze als negentienjarige het Franse leger aanvoerde, beduidend opzienbarender is.

Dat er op school weinig over de helft van de wereldbevolking wordt geleerd of dat deze nog steeds op heel stereotype wijze wordt neergezet, kan rolbevestigend uitwerken op leerlingen: vrouwen lijken zo minder belangrijk. Dat vrouwen zijn onderdrukt en hun posities niet zijn erkend, mag geen reden zijn om vrouwen uit geschiedemethodes weg te laten. Het zou juist een argument moeten zijn om ze wél te behandelen.

Discussie

Op academisch niveau wordt deze discussie al langer gevoerd en is de vraag niet alleen óf maar ook hóé vrouwen onderdeel van de geschiedschrijving kunnen worden. Moeten alleen de 'belangrijke' vrouwen worden uitgelicht of moet de

¹ M. de Vos, 'De praktijk van het middelbaar onderwijs', *Jaarboek voor vrouwen-geschiedenis* 25 (2005), p. 115-129; S. Bollen, 'Gezocht: m/v in de geschiedenisles', *Uitgelezen* 17-3 (2011), p. 15-24; H. Timmerman & H. Timmerman, 'Vrouwengeschiedenis in de praktijk van het voorgezet onderwijs', *Hermes* 11-41 (2007), p. 7-14.

Jeanne d'Arc. Miniatuur, tussen 1450 en 1500. Archives Nationales de France.

geschiedschrijving volledig op de schop en vanuit een genderperspectief worden belicht? Het is zonde dat het geschiedenisonderwijs niet meegaat in deze discussie.

Met de F-site willen wij de zichtbaarheid van vrouwen uit de geschiedenis vergroten en hun positie erkennen. Op de F-site staan de verhalen van bijvoorbeeld een farao, een legeraanvoerster, een plantagehoudster en meisjes aan boord van een VOC-schip. Het gaat over farao Hatsjepsot die tweentwintig jaar aan de macht was. Als farao van de achttiende dynastie groeide Egypte weer uit tot een machtig rijk. En over Boudicca, de Keltische koningin en legeraanvoerder die beroemd is geworden door haar strijd tegen de Romeinen in de eerste eeuw na Christus. Ook Elisabeth Samson komt op de F-site: deze zwarte plantagehouder en zakenvrouw spande in de achttiende eeuw met succes een rechtszaak aan tegen de Nederlandse staat. Daarnaast is er aandacht voor de gezusters Lammens die het wel en wee beschreven aan boord van een VOC-schip – het enige bewaarde reisjournaal van vrouwen op weg naar Nederlands-Indië. Eigenlijk wordt de F-site simpelweg een platform waar docenten bij wijze van spreken de avond van tevoren gratis lesmateriaal vandaan kunnen halen. Dit keer gaat het niet over mannen maar over vrouwen. Met de F-site willen we laten zien dat er niet te moeilijk moet worden gedaan over vrouwengeschiedenis, en dat vrouwen als vanzelfsprekend in het geschiedenisonderwijs kunnen figureren. Een gelijkwaardige geschiedenis kunnen we een nieuwe generatie leerlingen niet bieden, maar wel een volledige. ■

Op 29 oktober 2018 wordt de F-site tijdens de Maand van de Geschiedenis gelanceerd in De Rode Hoed in Amsterdam.

Olympisch Amsterdam

Negentig jaar geleden vonden de Olympische Spelen van Amsterdam plaats. Jurryt van de Vooren, sporthistoricus en medewerker van het intussen gesloten sportmuseum *Olympic Experience*, wil laten zien hoe belangrijk ze zijn geweest voor Amsterdam en Nederland. In 1921 werden de Spelen van 1928 aan Amsterdam toegewezen, na een onderonsje tussen de baronnen De Coubertin (voorzitter van het IOC) en Van Tuyll van Serooskerken (voorzitter van het NOC). Zo ging dat toen: Amsterdam de Spelen in 1928, Parijs in 1924. In 1925 echter werd het voorstel van de Nederlandse regering om de Spelen te subsidiëren door de Tweede Kamer weggestemd. Onder meer theologische bezwaren ('een heidens feest') lagen daaraan ten grondslag. Wat volgde was een zeer succesvolle nationale inzamelingsactie. Binnen twee weken werd er anderhalf miljoen gulden (nu twaalf miljoen euro) opgehaald, bijvoorbeeld door het Delfts Studentencorps dat tienduizend gulden bij elkaar dronk. Het gaat Van de Vooren niet zozeer om de sportieve prestaties als wel om 'het onbekende verhaal'. Dat leidt tot 28 hoofdstukken over Wilhelmina die gepikeerd de openingsceremonie van de Spelen meed en op vakantie ging, het Nederlands hockey dat zijn spelregels aanpaste en daarmee de weg naar de wereldtop insloeg, het parkeerbord dat in Amsterdam geïntroduceerd werd en daarna internationaal werd overgenomen, de introductie van Coca-Cola in Nederland, de medische wetenschap en de rol ervan bij de Spelen, de SGP en haar bezwaren en het olympisch vuur dat voor het eerst op deze Spelen werd ontstoken. Treurig is het om te lezen hoeveel Joodse deelnemers, met name turners, de Tweede Wereldoorlog niet overleefden. En wat te denken van de verslaggeving van een aantal kranten over de 800 meter voor vrouwen, voor het eerst gelopen op deze Olympische Spelen. *De Tijd* bericht: 'Thee zetten is beter vrouwenwerk dan 800 meter hardlopen.' En *De Telegraaf* beschreef de deelnemers als 'het grienend zwijkje'. De 800 meter voor

vrouwen werd hierna pas in 1960 weer in het programma opgenomen. De bekendste herinnering aan deze Spelen is het Olympisch Stadion in Amsterdam. Buitengewoon interessant is het hoofdstuk over het ontwerp en de bouw ervan. De architecten zagen sport als 'de ontmoetingsplaats van de twintigste eeuw' en stelden dat 'een deel van de volksopvoeding ligt op het sportveld'. Zij brachten sport en stedelijke planning met elkaar in verband, aldus Van de Vooren. Dat leverde een uiterst modern stadion op dat tot en met het seizoen 1994/1995 geschikt was voor de Europacupwedstrijden van Ajax.

Amsterdam 1928 is mooi uitgegeven en leest prettig. Onbekend zijn de verhalen niet allemaal, zoals eerdere boeken over deze Spelen laten zien. De keuze voor de opzet van het boek leidt er helaas toe dat het belang van deze Spelen voor het sportieve en culturele erfgoed van Nederland wat onderbelicht blijft. Dat laat onverlet dat het leerlingen een interessant beeld van deze Spelen, de vorige eeuw en de invloed ervan op onze huidige tijd geeft.

Wim Rongen

Amsterdam 1928. Het onbekende verhaal van de Nederlandse Olympische Spelen. Jurrit van de Vooren (Balans, Amsterdam 2018), 192 blz., € 19,99